

UDK: 327.5(497.6)"1992/2014"

Pregledni rad

Primljeno: 28. siječnja 2014.

Uzroci međunarodne neučinkovitosti u Bosni i Hercegovini (1992.-2014.)

SAŠA MRDULJAŠ

Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, područni ured Split

sasa.mrduljas@pilar.hr

Angažman međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini otpočeo je prije dvadesetak godina te još uvijek traje bez naznaka svog okončanja. Njegov temeljni cilj bio je kreacija unutarnjeg uređenja kojim bi se harmonizirali međunacionalni odnosi unutar Bosne i Hercegovine te kojim bi se toj zemlji omogućila stabilnost i prosperitet. S obzirom da su bosanskohercegovački Hrvati, Srbi i Muslimani (Bošnjaci) još po Ustavu Socijalističke Republike BiH imali statuse konstitutivnih, suverenih i međusobno jednakopravnih naroda, u osnovi je valjalo iznaći odgovarajući oblik složenog ustroja. Prihvatanje upravo takvog uređenja, inicijalno očitovanog u formi Cutileirovog plana (18. ožujka 1992.) bilo je i jednim od preduvjeta međunarodnog priznanja BiH. Međutim, refleksije bosanskohercegovačkih ratnih zbivanja na međunarodnoj sceni dovele su još tijekom druge polovice 1992. do snažne afirmacije koncepta unitarne Bosne i Hercegovine u relevantnim međunarodnim krugovima. Pokušaji nametanja tog koncepta, kojeg su podržavali Bošnjaci, a odbijali Hrvati i Srbi, u bitnom su umanjivali sposobnost međunarodne zajednice u zaustavljanju samoga rata. Nakon rata predstavljaju glavni razlog zašto washingtonsko-daytonski model ustroja Bosne i Hercegovine ne uspijeva postati funkcionalnim rješenjem za tu državu.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, međunarodna zajednica, Hrvati, Srbi, Bošnjaci

1. Uvod: inicijalni pristup međunarodne zajednice

Izravno međunarodno uključivanje u zbivanja na prostoru bivše Jugoslavije otpočelo je tijekom završne faze njenog raspada u drugoj polovici 1991. godine. Tada je međunarodna zajednica odredila i određene, trajno važeće principe za razrješenje odnosa između ovdašnjih naroda. Jedan od njih očitovao se u podršci subjektivitetu i teritorijalnoj cjelovitosti jugoslavenskih republika. Sukladno tome, već kod početnog međunarodnog uključivanja u pokušaje razrješenja odnosa između bosanskohercegovačkih Hrvata, Srba i Muslimana/Bošnjaka (dalje: Bošnjaci), do kojeg dolazi u veljači 1992. bilo je jasno da se ti odnosi mogu apsolvirati tek uz ona rješenja koja uvažavaju opstojnost Bosne i Hercegovine (dalje: BiH) te nepovredivost njenih granica. Iskazani pristup imao je dalekosežni značaj u kontekstu provedbe političkih ciljeva brojčano manjinskih bosanskohercegovačkih naroda, tj. Srba i Hrvata. Kod Srba je suzbijao snažnu težnju za izdvajanjem iz BiH, a kod Hrvata nije dopustio da takve težnje steknu značajnije pozicije.

Za razliku od trajnosti stava prema opstojnosti i nedjeljivosti BiH, međunarodni pristup unutar-njem uređenju BiH, u osnovi prema strukturiranju nacionalnih statusa i odnosa između bosanskohercegovačkih naroda s vremenom se bitno izmijenio. Za početne faze svoga bavljenja BiH, međunarodna je zajednica podržavala njen ustroj kao složene države konstituirane od tri, uvjetno rečeno nacionalne, teritorijalne jedinice. Ta se podrška konkretizirana pomoću Cutileirovog plana koji se temeljio na relevantnim političkim, pravnim, etničkim realitetima unutar BiH.¹ Konkretno, na činjenici da su sva tri naroda po Ustavu BiH imala statuse konstitutivnih, suverenih i međusobno jednakopravnih naroda, da je svaki od njih imao odgovarajući brojčani potencijal kao i teritorij na kojem je taj potencijal dolazio do izražaja (vidjeti *tablicu 1* i *zemljovid 1*).²

Navedeni odnos međunarodne zajednice naišao je na odobravanje brojčano manjinskih Srba i Hrvata ali i na odbojnost Bošnjaka koji su težili unitarnom uređenju.³ Takvom koje bi im omogućilo da na temelju brojčane nadmoći i načela „jedan čovjek jedan glas” faktički svedu BiH na razinu vlastite nacionalne tvorevine. Međutim kako je prihvaćanje Cutileirova plana predstavljalo jedan od preduvjeta međunarodnom priznanju, kako je tek to priznanje pružalo garancije državnom okviru BiH, bošnjačka ga strana, zajedno s hrvatskom i srpskom neformalno prihvaća 18. ožujka 1992. Ipak, pred izvjesnošću stjecanja državne neovisnosti ona daje jasne naznake o tome kako se i nadalje protivi tom

1 U prve tri točke Cutileirova plana stajalo je sljedeće: „1. Bosna i Hercegovina će biti država od triju sastavnih jedinica temeljenih na nacionalnim načelima i vodeći računa o gospodarskim, zemljopisnim i drugim kriterijima. 2. Bosna i Hercegovina će zadržati svoje sadašnje granice i ni vlada Bosne i Hercegovine ni vlade sastavnih jedinica neće poticati ni podupirati težnje prema bilo kojem dijelu njezine teritorije od strane susjednih država. 3. Suverenost počiva na građanima muslimanskog, srpskog i hrvatskog naroda, te drugih naroda i narodnosti koji ostvaruju svoju suverenost građanskim sudjelovanjem u sastavnim jedinicama i središnjim organima republike“ (*Slobodna Dalmacija*, 20. ožujka 1992.).

2 U članku 1 Ustava SR BiH (1974) stajalo je: „Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina je socijalistička demokratska država i socijalistička samoupravna demokratska zajednica radnih ljudi i građana, naroda Bosne i Hercegovine – Muslimana, Srba i Hrvata, pripadnika drugih naroda i narodnosti, koji u njoj žive, zasnovana na vlasti i samoupravljanju radničke klase i svih radnih ljudi i na suverenosti i ravnopravnosti naroda Bosne i Hercegovine i pripadnika drugih naroda i narodnosti, koji u njoj žive. Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina je u sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.” Vidjeti i članak 2 i članak 282 Ustava u *Informator*, 1974: 70, 103; Službeni list SR BiH, 1990.

3 U *Proglašenju 356* najuglednijih bošnjačkih intelektualaca, izdanom u organizaciji SDA 10. lipnja 1991., stajalo je u točkama 4 i 5 sljedeće: „Opredjeljujemo se za BiH kao građansku republiku, u kojoj će biti poštivani sloboda i prava čovjeka i građanina, te nacionalna prava naroda i manjina, u kojoj će vladati ekonomska i politička demokracija. To je trajno opredjeljenje muslimanskog naroda”; „Muslimani su spremni dio svog nacionalnog suvereniteta prenijeti na građanski suverenitet Bosne i Hercegovine. Pozivamo bosansko-hercegovačke Srbe i Hrvate da na isti način dio svog nacionalnog suvereniteta prenesu na građanski suverenitet Bosne i Hercegovine. Suverenitet BiH jeste zalag nacionalnog suvereniteta svakog od nas” (Filandra, 1998: 379-380; Valenta, 1991: 73-74).

planu, da razmatra mogućnosti njegovog odbacivanja te da državnost BiH namjerava iskoristiti za daljnju promociju unitarnih rješenja.⁴ Tim očitovanjima nije umanjila međunarodnu odluku da se BiH uredi sukladno Cutileirovom planu. No, dala je dobar povod srpskoj strani da početkom travnja, ukazivanjem na bošnjačko protusporazumno i unitarno opredjeljenje, a u okolnostima određenim međunarodnim priznanjem BiH krene u otvorenu agresiju. Upravo će iz karaktera te agresije, usmjerene na jednostrano definiranje teritorijalnog okvira i statusa srpske jedinice proizaći presudan doprinos urušavanju međunarodne spremnosti da BiH organizira kao složenu državu.

Tablica 1. Etničke zajednice i teritoriji u Bosni i Hercegovini (1991.)⁵

GRAD	Nacionalnost (s državljanima koji borave izvan BiH)		Nacionalnost (bez državljana koji bo- rave izvan BiH)		Veličina etničkih teritorija	
Hrvati	760.852	17,4%	669.354	16,2%	9.948,99 km ²	19,44%
Srbi	1.366.104	31,2%	1.306.397	31,5%	26.683,03 km ²	52,13%
Muslimani	1.902.956	43,5%	1.847.817	44,6%	14.550,98 km ²	28,43%
Jugoslaveni	242.682	5,5%			-	-
Ostali	104.439	2,45%	319.252	7,7%	-	-
Ukupno	4.377.033	100,00%	4.142.820	100,00%	51.183 km²	100,00%

Izvor: Crkvenčić-Bojić, 1995: 9 Državni zavod za statistiku Republike BiH, 1994: 7 Mrduljaš, 2009a: 121

2. Utjecaj rata na međunarodni odnos prema Bosni i Hercegovini

Zahvaljujući vojno-tehničkoj nadmoći Srbi su do kraja 1992. uspjeli steći nadzor nad nekih 63% bosanskohercegovačkog teritorija organiziranog u Republiku Srpsku (dalje RS). Na tim je prostorima po popisu stanovništva 1991., uz približno 1.060.000 Srba živjelo i 561.000 Bošnjaka te 212.000 Hrvata (Mrduljaš, 2009a: 123). Odnos prema zatečenom, nesrpskom življu bio je krajnje zločinački. Uključivao je masovno protjerivanje, pokolje civilnog stanovništva, njegovo smještanje u logore te likvidacije i teroriziranje u tim logorima, silovanja zarobljenih žena, razaranje i pljačku imovine, rušenje kulturnih i vjerskih objekata, itd. Također, nakon opkoljavanja pojedinih teritorija Vojska RS-a je nastavljala s njihovim razaranjem dovodeći stanovništvo tih enklava u nesnosan egzistencijalni položaj (Cazinska krajina, Sarajevo, Podrinje).

Žrtve navedenog djelovanja bili su Bošnjaci i Hrvati. Međutim, većina Hrvata s prostora koji su se našli pod srpskim nadzorom, za razliku od Srbima okruženijih i za obranu slabije pripremljenih Bošnjaka uspjela je izbjeći pred srpskim snagama. Ujedno, unutar opkoljenih enklava Bošnjaci su predstavljali izrazitu većinu stanovništva. Taj realitet kao i medijska popraćenost niza zločina doveli su do toga da se unutar najvećeg dijela međunarodne javnosti upravo Bošnjake, koji su uistinu i bili najbrojnijim stradalnicima, otpočelo doživljavati praktički kao jedine žrtve rata u BiH. Ujedno, uz

4 Na tiskovnoj konferenciji SDA tada je pored ostalog rečeno da će se ta stranka nastaviti zalagati za „jedinstvenu i građansku republiku” te da poziva „sve građane, političke stranke i udruženja kojima je na srcu BiH, da kažu odlučno ‘ne’ njezinoj podjeli” odnosno Cutileirovom planu (*Slobodna Dalmacija*, 26. ožujka 1992.).

5 S obzirom da su bosanskohercegovački Jugoslaveni najvećim dijelom potjecali iz kojeg od triju naroda Bosne i Hercegovine, u stvarnosti je broj i udio tih naroda bio nešto veći od iskazanog na popisu.

zgražanje nad zločinima koji su počinjeni nad njima kod zapadnog se dijela međunarodne javnosti razvijao osjećaj moralne odgovornosti zbog toga što ništa konkretno nije poduzeto kako bi se zločini spriječili. Naime, upravo su zapadne države, odnosno članice Europske unije te Sjedinjene Američke Države bile te koje su „u ime” međunarodne zajednice preuzele i zadržale vodstvo u iznalasku rješenja za BiH. Osjećaj odgovornosti bio je tim veći što su se zločini nad Bošnjacima zbivali u središtu, uvjetno rečeno kršćanske Europe. Njihovo nesprječavanje ili čak ignoriranje moglo je izazvati i praktičnu štetu pozicijama zapadnih država u islamskom dijelu svijeta izrazito senzibiliziranom stanjem u kojem su se našli bosanskohercegovački muslimani. S bošnjačke je pak strane istaknuto raspoloženje korišteno kako bi se to isto, ponajprije zapadno javno mnijenje uvjerilo da su Bošnjaci unatoč svim stradanjima opredijeljeni za suživot sa Srbima i Hrvatima, za multietničko i multikulturalno bosanskohercegovačko društvo te da je takvo što moguće jedino u unitarno uređenoj BiH. Ujedno, isticano je da su upravo pokušaji njenog (kon)federaliziranja dali poticaja ratu, zločinima, etničkom čišćenju.

Ustrajno iskazivanje bošnjačke opredijeljenosti na suživot i multikulturalizam moglo je biti samo pozitivno doživljeno. Posebice u Sjedinjenim Američkim Državama, prožetim najrazličitijim etničkim skupinama te unutar država članica EU koje se upravo tada čvršće integriraju. No za odbacivanje Cutileirovog plana, koji je također predviđao multietničku BiH te za prihvaćanje stava po kojem jedino unitarni ustroj može osigurati skladan suživot trebao je ipak konkretniji politički poticaj. Pored ostalog i stoga što naprosto nije točno da unitarno uređenje producira harmonične suodnose unutar višenacionalnih država. Napokon, taj je poticaj proizišao iz viđenja bosanskohercegovačkih prilika koje se upravo tada oblikuje na Zapadu. Po njemu podrška složenom ustroju i uspostavi teritorijalno-kompaktnih nacionalnih jedinica može dovesti, na što je ukazivao karakter srpske agresije, do etničke homogenizacije u BiH a time i do njenog raspada. Na taj bi se način u središtu Europe pojavila mala bošnjačko-muslimanska država koja bi zbog nezadovoljstva vlastitim položajem mogla postati uporištem protuzapadnih, islamskim radikalizmom obilježenih tendencija (vidjeti Holbrooke, 1998: 37-38, 340, 343; Nobilo, 2000: 539-540; O’Ballance, 1995: 79).⁶ Tako su pored već postojeće zabrinutosti za vlastite pozicije u muslimanskom dijelu „svijeta” upravo navedena shvaćanja dovela do toga da unutar Zapada još tijekom ljeta 1992. otpočinje prevladavati uvjerenje o potrebi podrške unitarnom modelu. U svakom slučaju zločini počinjeni tijekom srpske agresije doveli su i do izrazitog snaženja bošnjačkih političkih pozicija. Bošnjaci su prihvaćeni su kao jedini predstavnici novonastale države („bosanska vlada”), omogućena im je nesmetana i konačna destrukcija Cutileirova plana, do koje dolazi početkom ljeta 1992., te su napokon uspjeli vlastitu koncepciju BiH pretočiti u sam međunarodni pristup ustroju te zemlje.⁷

6 „Muslimanska državica bila bi izvor novih nestabilnosti – Mostar, 31. siječnja 2001. – Glasnogovornica Ureda Visokog predstavnika u BiH Alexandra Stiglmeayer ocijenila je kako se podjelom BiH ne mogu urediti odnosi na Balkanu te da bi to izazvalo nove političke nestabilnosti i sukobe (...) Imali bismo muslimansku državicu u srcu Europe, a to bi rješenje bilo izvor novi nestabilnosti – izjavila je A. Stiglmeayer, izrazivši vjeru kako će svijet uvidjeti da bi podjela BiH izazvala lančanu reakciju u regiji“ (*Nova TV – Blog.hr*).

7 U svezi međunarodnog odnosa prema bošnjačkom političkom vodstvu kao predstavniku države Bosne i Hercegovine sam David Owen, koji je „u ime” EU predsjedavao Međunarodnom konferencijom o bivšoj Jugoslaviji u razdoblju između ljeta 1992. i ljeta 1995., navodi sljedeće: „Ipak, u svim dokumentima i sastancima konferencije prema Izetbegoviću smo se odnosili krajnje obzirno kao prema predsjedniku, a prema njegovim ministrima kao prema članovima Vlade nezavisne države, iako svjesni da oni sačinjavaju jednu od tri strane u sporu koji mora biti riješen pregovorima (...) Imali smo zapravo posla s muslimanskom vladom za pretežno muslimansko stanovništvo (Owen, 1998: 85).”

Promjena međunarodnog odnosa najupečatljivije se očitovala ponudom novog, krajem 1992. kreiranog i početkom siječnja 1993. ponuđenog Vance-Owenovog plana. Po njemu je BiH imala biti unitarnom, doduše snažno decentraliziranom državom „sastavljenom” od etnički definiranih provincija (Owen, 1998: 98). No srpska je strana pružala otpor ponuđenom rješenju te iskazivala odlučnost da ga ne prihvati po cijenu daljnjih međunarodnih pritisaka, sankcija i izolacije. S obzirom da međunarodna zajednica nije bila spremna vojno nametati rečeni plan on propada do lipnja 1993. (Owen, 1998: 193-228). Time se jasno pokazalo da unatoč međunarodnoj podršci unitarnom projektu postojeće okolnosti ne omogućavaju njegovu jednostavnu primjenu. Ako je htjela ostvariti svoj primarni cilj u svezi BiH, a taj je se svodio na zaustavljanje rata i stradanja ljudi, međunarodna se zajednica morala prilagoditi sveukupnosti realiteta u kontekstu te zemlje. Dakle i činjenici da se u tadašnjim prilikama srpsko pitanje moglo riješiti jedino tako da se u određenoj mjeri izide u susret i Srbima. Oni su tražili priznanje RS-a njenu teritorijalnu kompaktnost te da zauzima približno polovice bosanskohercegovačkog teritorija. Zauzvrat su iskazivali spremnost da RS bude dijelom BiH te da na miran način prepuste Hrvatima i Bošnjacima nekih 20-25% teritorija. Međunarodna je zajednica odlučila prihvatiti srpske zahtjeve te se iznova vraća uređenju BiH kao složene države konstituirane od tri, uvjetno rečeno, etnički definirane jedinice. Za razliku od vremena u kojem je bio aktualan Cutileirov plan, kojeg se promovalo uz uvjerenje da je (kon)federativni ustroj najpoželjnije s obzirom na političko-pravne i demografsko-teritorijalne realitete u Bosni i Hercegovini u novonastalim je prilikama promocija sličnih rješenja doživljavana tek kao neželjeni ali nužni politički čin.

Do kraja 1993. međunarodna je zajednica ponudila dva plana (kon)federativno ustrojene BiH, odnosno Owen-Stoltenbergov plan te Akcijski plan Europske unije. Zadnji od njih predviđao je unutarnju podjelu po kojoj je srpska jedinica imala zauzimati 49%, bošnjačka 33,5% te hrvatska 17,5% BiH. Međutim, oba su plana odbili su Bošnjaci. S obzirom ih zbog stečenih pozicija na političkoj sceni međunarodna zajednica nije mogla prinuditi na njihovo prihvaćanje rat se nastavio. Zapravo, rukovođeni vojno-teritorijalnim uspjesima u tada aktualnom hrvatsko-bošnjačkog sukoba nastavili su ga Bošnjaci.

U kontekstu hrvatsko-bošnjačkog sukoba najupečatljivije se očitovalo da međunarodna zajednica, unatoč ponudi (kon)federativnih modela i dalje podržava unitarni ustroj. Naime, mada su Hrvati podržavali, a Bošnjaci odbijali tadašnje planove, mada su kao brojčano i vojno slabija strana trpjeli znatne gubitke međunarodna je zajednica, izbjegavajući zaustaviti bošnjačku ofenzivu, usmjeravala svoj pritisak upravo prema Hrvatima. Uzme li se u obzir da je hrvatska strana bila lišena imalo značajnije inozemne protekcije, naznačeno je bošnjačko-međunarodno djelovanje moglo dovesti do sloma hrvatskih političko-vojnih pozicija u BiH te do potpunog egzodusa hrvatskog naroda iz nje.⁸ Kako bi takvo što izbjegli, Hrvati su početkom 1994., putem Washingtonskog sporazuma, prihvatili formiranje u bošnjačko-međunarodnim krugovima osmišljene Federacije BiH (dalje FBiH).

8 Može se ustvrditi da niti do same spremnosti Bošnjaka da svoje odnose s Hrvatima razriješe oružanim putem ne bi došlo bez poticaja iz pojedinih međunarodnih krugova. Sudeći po svjedočenju akademika Muhameda Filipovića oni su dolazili i od samog Davida Owena koji je još 26. srpnja 1993. na izdvojenom sastanku s bošnjačkom delegacijom izjavio „da zna da mi (Bošnjaci, op. aut.) ne možemo biti zadovoljni s onim što su dobili Srbi, u teritorijalnom smislu, ali da se stvar može ispraviti na taj način da se muslimanska strana namiri na račun Hrvata. Ako mi pristanemo na ono što trebaju dobiti Srbi, tada će oni (međunarodna zajednica, op. aut.) okrenuti leđa Hrvatima i mi se možemo namiriti na njihov račun (Filipović, 2000: 301).”

Formalno hrvatsko-bošnjačkog entiteta u BiH, a u zbilji tvorevine koja od svog nastanka ima snažan potencijal za transformaciju u unitarnu, faktički bošnjačku nacionalnu tvorevinu (Mrduljaš, 2009a).

U svakom slučaju, iz iskazanog odnosa prema akterima hrvatsko-bošnjačkog sukoba te iz njenog doprinosa nastanku FBiH proizlazilo je da je međunarodna zajednica, u prilikama kakve su već bile tek uvjetno prihvaćala mogućnost formiranja složeno uređene BiH konstituirane od tri nacionalne jedinice. Konkretno, pod uvjetom da je strana zainteresirana za takvo rješenje u mogućnosti izdržati međunarodni politički te bošnjački vojni pritisak. Hrvati to nisu mogli te su „uklopljeni” u FBiH. Srbi su mogli te im je, barem tijekom ratnih zbivanja priznato i potvrđeno pravo na vlastitu jedinicu.

Unatoč tome što su Srbi načelno prihvaćali prostornu redukciju RS-a, problematizirali su pitanje teritorija koje bi trebali prepustiti. Na koncu to je pitanje razriješeno tokom ljeta 1995. kombinacijom daljnjeg međunarodnog pritiska, zračnih udara NATO-a te usuglašenog vojnog djelovanja Hrvatske i FBiH. Tim je djelovanjem RS sveden na manje od polovice bosanskohercegovačkog teritorija, čime su stvoreni uvjeti za srpsko prihvaćanje političke osnove prethodno iskazane u Planu kontaktne skupine za BiH (travanj-srpanj 1994.). Po njemu je ta zemlja zamišljena kao složena država formirana od dva entiteta: FBiH i RS. U studenom 1995., putem Daytonskog sporazuma, utemeljena je upravo takva BiH unutar koje Federacija zauzima 51%, a RS 49% bosanskohercegovačkog teritorija.⁹

3. Poslijeratna unitarizacija i njen utjecaj na nacionalne statute i odnose

Okončanjem rata u bitnome je ojačan međunarodni utjecaj na bosanskohercegovačke političke prilike. Formalno u funkciji nepristranog arbitra angažiranog na provedbi washingtonsko-daytonskih rješenja međunarodna se zajednica, prvenstveno na vojnoj i političkoj razini snažno infiltrirala u BiH. Time je stekla količinu moći koja uvelike nadilazi politički potencijal bilo kojeg od triju bosanskohercegovačkih naroda. No, u skladu s pozicijama na koje su je dovela zbivanja i stavovi oformljeni tijekom 1992. vrlo je brzo otpočela koristiti svoju moć ne u interesu uspostave washingtonsko-daytonske BiH, već s ciljem njene transformacije u unitarnu tvorevinu. Taj oblik međunarodnog djelovanja odvijao se i odvija u koordinaciji s bošnjačkom stranom te uz odgovarajuću propagandnu aktivnost. Tako se ističe kako je, *de facto* unitarizacija BiH nužna s obzirom na nefunkcionalnost washingtonsko-daytonskog modela; da je on imao svog smisla tek u kontekstu zaustavljanja rata; da je njime, odnosno održanjem RS nagrađeno zločinačko djelovanje; da je taj model protivan ideji multikulturalizma; da promjene koje vode unitarizaciji imaju za cilj ispostavu, kako se voli reći „normalne” BiH; da jedino provedbom tih i takvih promjena BiH može naći svoje mjesto u EU.

Naznačenim djelovanjem nametnute su izmjene entitetskih ustava, izmijenjen je izborni zakon, donesen niz za unitarizaciju afirmativnih političkih odluka, s političke su scene uklonjeni brojni,

⁹ Početkom 2000. formirana je još jedna administrativna jedinica u BiH. Od prostornosti bivše općine Brčko (493 km²) oblikovan je Distrikt Brčko, tj. samoupravni teritoriji pod vrhovnim međunarodnim nadzorom. Nastao je povezivanjem dijelova te općine koji su se prethodno nalazili pod bošnjačkom (oko 59%), srpskom (39%) ili hrvatskom (2%) kontrolom (Mrduljaš, 2009b: 98-99).

unitarizaciji protivni hrvatski i srpski političari, itd.¹⁰ Time se postiglo izvjesne rezultate i to u prvom redu na razini FBiH. Njen „unitarni potencijal” uvelike je iskorišten kako bi faktički bila svedena na razinu bošnjačkog entiteta. No u kontekstu RS dosezi takvog djelovanja ostali su ograničeni. Njime se u određenoj mjeri oslabilo pozicije tog entiteta ali ga se u bitnome nije ugrozilo s obzirom da zauzima polovicu bosanskohercegovačkog teritorija, da ima odgovarajuću samoprotekcijsku sposobnost, da je njegovo srpsko stanovništvo odlučno u očuvanju svoje teritorijalne jedinice. Pored toga RS ima podršku Srbije ali i pojedinih, globalno važnih zemalja (usp. Sfetas, 2010; Petrović, 2010; Reljić, 2009; Vukadinović, 2008). Sukladno tome, radikalniji pokušaji njene „razgradnje” djelovali bi destabilizirajuće ne samo na bosansko-hercegovačkoj i regionalnoj već i na međunarodnoj razini. Iz tog razloga niti inozemnim krugovima koji se protive RS nije u interesu znatnije podrivanje tog entiteta. Jasno, to ne znači da RS, koliko god predstavljala postojan politički realitet i nadalje neće biti izložena već uhodanim kalkulacijama o njenom rušenju kao i kontinuiranim ali dosezima limitiranim iskoracima u tom smislu.

Iz dosadašnjeg je prikaza vidno da je međunarodna zajednica još u drugoj polovici 1992. izgubila sposobnost djelovanja na oblikovanju ustrojbenog modela kojim bi se dugoročno razriješila bosanskohercegovačka problematika. Štoviše, prihvaćanjem koncepta unitarne BiH ona je praktički dospjela na pozicije da podržava maksimalistički državotvorni projekt jednog od triju bosanskohercegovačkih naroda. Naime, koncepcije Velike Hrvatske (Hrvatska i BiH) i Velike Srbije (Srbija, Crna Gora, BiH, najveći dio Hrvatske), koje su kalkulirale sa stvaranjem država na prostorima na kojima je bilo tek oko polovice Hrvata, odnosno Srba (popis 1991.) s punim su pravom doživljavane kao konfliktno-poticajne, megalomanske i egoistične. Stoga su i naišle na opću osudu. S druge strane, premda Bošnjaci nisu predstavljali niti polovicu bosanskohercegovačkog stanovništva, njihova je platforma unitarne BiH, koja bi tu zemlju svela na razinu bošnjačke nacionalne tvorevine, upravo u ovom vremenu stjecala status jedinog etički opravdanog a time i prihvatljivog rješenja za BiH. Takvog kojim se navodno jedino može očuvati ili obnoviti bosanskohercegovački multikulturalizam.

Međutim, nije teško uočiti da bi i „krnja Jugoslavija”, za koju su 1991. Srbi pokušavali privoljeti Bošnjake, bila multikulturalna. No, Bošnjaci su je odbili s obzirom na to da bi u takvoj tvorevini bili u manjinskom položaju u odnosu na brojnije a time i politički dominantnije Srbe. Nadalje, prije bilo kakvog izbijanja rata, gledano s aspekta Cutileirova plana odbijali su složeno uređenu BiH jer bi unutar nje dio Bošnjaka morao živjeti u jedinicama s hrvatskom ili srpskom brojčanom većinom. Nakon nastanka FBiH odbili su mogućnost, tada predviđanog konfederativnog odnosa između Hrvatske i FBiH kako bi izbjegli da unutar tog, krajnje labavog saveza budu brojčano manjinska te eventualno politički manje utjecajna strana. Očigledno da za prevladavajuću bošnjačku ideologiju kalkulacije s multikulturalizmom imaju značaja samo kod onih rješenja koja bi Bošnjacima omogućila da kapitaliziraju brojčanu nadmoć te postanu politički nadmoćnom zajednicom. Riječ je o ideologiji kojoj pozivanje na multikulturalizam treba tek stoga kako bi stekla međunarodnu podršku

10 „Prvenstveno zato što je učinkovitije i u skladu s njihovim iskustvima, glavni članovi međunarodne zajednice (izuzev Rusije) suosjećaju s bošnjačkim stajalištima o tome kako bi Bosna trebala funkcionirati. Drugim riječima, ne odgovara im stupanj autonomije dan svakoj etničkoj grupi, slaba centralna vlada i pravo svake grupe na veto. To pokazuje zašto su razni visoki predstavnici pritiskali pojedine strane da dobrovoljno daju više moći centraliziranoj državi na štetu drugih etničkih grupa” (William Montgomery, bivši veleposlanik Sjedinjenih Američkih Država u Hrvatskoj i nekadašnjoj SR Jugoslaviji, *Slobodna Dalmacija*, 17. studenog 2007).

za ostvarenje cilja kojeg u osloncu na vlastite snage nije u stanju postići. Jednostavnije rečeno, za uspostavu bošnjačke vlasti nad druga dva bosanskohercegovačka naroda i nad prostorima koje su ti narodi nastanjivali (72% BiH).¹¹

Poslijeratnim ustrajanjem na unitarizaciji, međunarodna je zajednica propustila priliku da svoj, sasvim dovoljan potencijal iskoristi za trajno razrješenje međuetničkih odnosa u BiH. Štoviše, djelovanjem na unitarizaciji održavala je ili čak produbljivala tenzije između bosanskohercegovačkih naroda. Time je pridonosila tome da ti narodi najveći dio vlastite energije artikuliraju u smjeru nacionalno-interesnim kategorijama određenih ciljeva. Dok god traje takvo stanje BiH će biti besperspektivnom zemljom lišenom sposobnosti samoodržanja. U konačnici, iz naznačenog pristupa mogu proizaći samo porazni rezultati kako za bosanskohercegovačke narode tako i iz samu međunarodnu zajednicu.¹² Što je posebice bitno, prihvaćanjem gledišta koja su je dovela do toga da postane promotorom bošnjačkih državotvornih ciljeva međunarodna je zajednica dospjela u svojevrzni politički labirint. Jer ako se polazi od toga da su Bošnjaci jedine žrtve rata, da su stradali zbog pripadnosti islamu, da je Zapad suodgovoran za njihova stradanja time što nije učinio dovoljno da ih spriječi, ako se drži da su Bošnjaci predstavljali jedinu ispravnu stranu tokom ratnih sukoba, da je njihova platforma jedino valjano rješenje za BiH, da je washingtonsko-daytonski ustroj imao smisla tek u zaustavljanju rata, da kao takav treba ustupiti mjesto unitarnoj, navodno za multietnicizam afirmativnoj platformi – tad je razumljivo da Bošnjaci od međunarodne zajednice očekuju da im u konačnici „servira” unitarno ustrojenu BiH. U suprotnom će se „osjećati” po drugi put „izigrani” od nje te će koristeći se stečenim političkim statusom na međunarodnoj sceni suočiti Zapad s još uvijek teško probavljivim optužbama. Kako pak međunarodna zajednica nije u prilici dovesti do kraja projekt unitarne BiH, što se u postojećim prilikama zapravo svodi na rušenje RS ispada da se njena nazočnost u BiH u bitnome iscrpljuje u održanju, realno neostvarivog bošnjačkog uvjerenja da će „obećani” cilj jednom biti ispunjen.

Kako se pak takvo međunarodno pozicioniranje reflektira na srpski i hrvatski odnos prema BiH? Temeljni srpski cilj, artikuliran u vremenu stjecanja bosanskohercegovačke neovisnosti bio je u izdvajanju srpskih teritorija iz BiH te u njihovom pripajanju Srbiji. Pod međunarodnim pritiskom Srbi su od toga odustali uz uvjet da im se potvrdi pravo na teritorijalnu jedinicu te na jednak udio u kreiranju bosanskohercegovačkog političko-pravnog identiteta. Međunarodna je zajednica pristala ne reducirane srpske zahtjeve te je svođenjem srpskog nadzora s gotovo dvije trećine na približno polovicu bosanskohercegovačkog teritorija uspostavljena „daytonska” BiH. Bitno je naglasiti da je međunarodna zajednica uspjela dovesti Srbe na prikazane pozicije u vremenu kad su bili u svojevršnom naponu snage. Međunarodnim, poslijeratnim „ukorjenjivanjem” u BiH te naknadnim djelovanjem srpske su manevarske sposobnosti bitno umanjene a time i mogućnost ikakvih suvislih kalkulacija o separaciji RS. No da bi taj entitet bio konstruktivni dio BiH, da bi se kod Srba razvio određeni bosanskohercegovački patriotizam oni se moraju osjećati sigurnima. Kako će se

11 O predanosti tijekom 1990-ih godina vodećeg bošnjačkog političara, tj. Alije Izetbegovića ideji multikulturalizma upečatljivo govori izjava koju je, u fočanskom zatvoru u kojem je bio zatočen od kraja 1983., dao robijašima albanske narodnosti na upit što misli o njihovom nacionalnom pokretu u Jugoslaviji: „Albanci su muslimanski narod, i to je glavni razlog što mi podržavamo vašu borbu za slobodom (Izetbegović, 2001: 58.)”

12 „U Bosni je prestalo nasilje među trima etničkim skupinama, no ostali su njihovi ratni ciljevi i predrasude. Bosna se danas nalazi u stanju ekonomskog i političkog pakla“ (William Montgomery, *Slobodna Dalmacija*, 3. studenog 2007).

osjećati sigurnima kad se dopušta da se temeljni cilj bošnjačke politike i nadalje svodi na rušenje RS?¹³ Kako će se osjećati sigurnima kad međunarodnu zajednicu, odnosno pojedine istaknute države unutar nje sprječava da s kontinuiranog ali dosezima ograničenog podrivanja RS prijeđu na njeno konkretno demontiranje tek bojazan od negativnih efekata koje bi takvo demontiranje moglo imati na međunarodnoj sceni. Sukladno rečenom, razumljivo da srpska strana pruža otpor procesima unitarizacije te da se zalaže za očuvanje što višeg stupnja vlastitog subjektiviteta. Pored ostalog zahtjevom za stabilnim definiranjem i fiksiranjem složenog ustroja BiH. Po prevladavajućim srpskim promišljanjima taj bi ustroj pored RS uključivao hrvatsku i bošnjačku jedinicu koje bi se oblikovale unutar prostornosti FBiH.¹⁴ Napokon, ako je 1992. srpsko odbijanje BiH te naknadni zahtjev za srpskom jedinicom unutar nje bio potican (i) promišljanjima o tome kako bi Srbima moglo biti u unitarnoj BiH u postojećim prilikama Srbi imaju sasvim jasan uvid u to na što bi bili svedeni u tako uređenoj zemlji. Faktičko svođenje FBiH na razinu bošnjačke nacionalne tvorevine zasigurno je i kod politički najumjerenijih Srba pripomoglo razaznavanju značaja kojeg RS ima u zaštiti srpskih pozicija.

Samom degradacijom hrvatskog ustavnog statusa u FBiH uistinu se uspjelo oslabiti hrvatske političke pozicije. No time se potaklo i neuobičajeno niveliranje stavova bosanskohercegovačkih Hrvata, odnosno njihovih stranka u odnosu na unutarnji ustroj BiH. U osnovi njihov je zajednički cilj složeno uređena BiH unutar koje bi FBiH bila konstituirana od većinski hrvatske i većinski bošnjačke jedinice. Obje su zamišljene kao prostorno diskontinuitetne tvorevine s multietničkim sastavom stanovništva.¹⁵ Što je posebice bitno, u samoj Hrvatskoj, unutar koje su postojali značajni te političko-povijesno uvjetovani zazor od unutarnje podjele BiH, naznačena transformacija federalnog entiteta stječe sve širu potporu u politički relevantnim krugovima. Pored toga obezvrjeđivanjem hrvatskog statusa u FBiH taj je entitet sveden na krajnje nestabilni dio BiH. Takav unutar kojeg su Bošnjaci zaduženi za održavanje stanja kojeg Hrvati doživljavaju kao vlastitu okupaciju. Mada u postojećoj, mirnoj formi rečeni suodnos može potrajati dosta dugo on sam po sebi predstavlja problem koji odgovarajućim okolnostima može eskalirati u krajnje nepoželjnom obliku.

13 „(...) nikada ne smije izgubiti iz vida da je entitet RS nastala agresijom, genocidom i etničkim čišćenjem”; „kad Srpska nestane, nad Banja Lukom ćemo razviti najveći barjak BiH”; „100.000 Bošnjaka planira da putem izbora sruši Republiku Srpsku” (<http://www.vijesti.ba/vijesti/bih/118490-Izetbegovic-nastala-agresijom-genocidom.html>; <http://poskok.info/wp/?p=24494>; <http://eizbori.com/>).

14 Još krajem siječnja 2008. premijer RS Milorad Dodik iznio je skicu srpskog prijedloga ustroja BiH kao složene države. Po njemu ona bi bila „asimetričnom federacijom” koja bi „imala više članica od kojih bi svaka imala karakter države unutar savezne države BiH.” Od tih „članica” „niti jedna ne bi bila monoetnička no u svakoj bi bila jasna većina jednog od konstitutivnih naroda.” Po istom prijedlogu središnja bi tijela vlasti funkcionirala po principu konsenzusa i pariteta (*Jutarnji list*, 27. siječnja 2008.).

15 11. siječnja 2008. šest hrvatskih stranka u BiH (HDZ BiH, HDZ 1990, HSS BiH-NHI, HKDU, HSP BiH Đapić-dr. Jurišić, NS Radom za boljitak) usuglasilo se oko zajedničkog prijedloga za preustroj BiH očitovanom u dokumentu pod nazivom „Načela Ustava BiH.” U njegovoj drugoj točki („Temeljne odredbe”) stoji sljedeće: „(1) Bosna i Hercegovina je višenacionalna država bošnjačkog, hrvatskog, srpskog naroda i svih njezinih građana. (2) Bošnjaci, Hrvati i Srbi kao suvereni i konstitutivni narodi i građani Bosne i Hercegovine, ostvarujući svoja suverena prava uređuju Bosnu i Hercegovinu kao decentraliziranu, demokratsku, pravnu i socijalnu državu, sastavljenu od federalnih jedinica s jednakim pravima i odgovornostima. (3) Bosna i Hercegovina je federalna država koja se sastoji od četiri federalne jedinice i jedinica lokalne uprave i samouprave (općine i gradovi). Jednu od federalnih jedinica čini Distrikt Sarajevo. (4) Federalne jedinice se uspostavljaju na temelju povijesnih, etničkih, zemljopisnih i drugih kriterija i ne moraju imati teritorijalni kontinuitet. (5) U Bosni i Hercegovini i federalnim jedinicama vlast je ustrojena na načelu diobe vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu. (6) Suverenitet Bosne i Hercegovine neotuđiv je, nedjeljiv i neprenosiv.” Vidjeti: HDZ BiH – Organizacija za Brčko distrikt, *Slobodna Dalmacija*, 17. siječnja 2008.

Poslijeratno, međunarodno-bošnjačko djelovanje na unitarizaciji BiH dovelo je ne samo do srpskog i hrvatskog otpora takvom djelovanju već i do znatnog ujednačavanja gledišta tih dviju zajednica prema pitanju uređenja BiH te do izvjesne suradnje po tom pitanju. Što je posebice važno do toga došlo van ikakvog utjecaja Srbije i Hrvatske. Štoviše, upravo se međunarodnom izolacijom te dvije zemlje od političkih zbivanja u BiH pružilo dodatne poticaje približavanju bosanskohercegovačkih Hrvata i Srba. I to na dva načina. Naime, u okolnostima kad oba naroda mogu očekivati slabu ili nikakvu zaštitu njihovih „matičnih” zemalja, kad im je dragocjena svaka podrška u zaštiti vlastitih interesa razumljivo da računaju i s potencijalom koji može proizaći iz njihove međusobne suradnje.¹⁶ Glavne prepreke njenom nastanku uvelike su nadiđene. Na obje je strane prevladalo uvjerenje da entitetske crte ne smiju, naročito nasilno biti dovođene u pitanje te da Hrvati s prostora RS kao i Srbi s teritorija gdje je ustanovljena hrvatska većinska vlast trebaju imati zaštićena ljudska, građanska, nacionalna prava.¹⁷ Nadalje, međunarodnim otklonom utjecaja Hrvatske i Srbije na prilike u BiH uvelike je otklonjen i utjecaj koji bi dominantne percepcije hrvatsko-srpskih odnosa unutar tih dviju država imale na bosanskohercegovačke Hrvate i Srbe. Te percepcije, koje su uglavnom proizišle iz iskustva hrvatsko-srpskih odnosa na razini bivše Jugoslavije te iz ratnih sukoba 1991-1995., ostale su po njihovom okončanju te nakon relativno stabilnog razrješenja hrvatsko-srpskih odnosa i nadalje determinirane negativnim nasljeđem. Kao takve, u postojećim bi prilikama samo kontaminirale hrvatsko-srpske odnose u BiH tj. odnose koji se odvijaju u specifičnom, povijesno nedoživljenom i tek nedavno ustanovljenom ambijentu.

Napokon kakvo dobro uopće mogu donijeti pokušaji unitarizacije BiH? Do god se unitarna rješenja nameću bosanskohercegovačkim Hrvatima i Srbima, koji predstavljaju oko polovice stanovništva BiH i koji su putem vlastitih etničkih prostora zauzimali većinu njene prostornosti, u toj će zemlji međunacionalni odnosi biti krajnje polarizirani. Jasno da će takva BiH biti nestabilnom državom izrazito suženih razvojnih perspektiva. Kad bi se kojim nestvarnim slučajem uspjelo mirno nametnuti unitarni model, BiH bi nadalje ostala lišena mogućnosti uočljivijeg napredovanja. Iz čistog razloga što bi bošnjačku vlast trajno opstruirali njoj podređeni Hrvati i Srbi. Opet, kako bi na BiH u kojoj Bošnjaci vladaju a Hrvati i Srbi trpe njihovu vlast gledale susjedna Hrvatska i Srbija u okolnostima šireg manevarskog prostora? S druge strane, kad bi bošnjačkoj strani uz odgovarajuću inozemnu podršku uspjelo u kakvim budućim ratnim sukobima vojno nametnuti svoju vlast na cjelini bosanskohercegovačkog teritorija došlo bi do masovnog iseljavanja hrvatskog i srpskog življa a time i do nastanka etnički monolitne bošnjačko-muslimanske države na ukupnoj prostornosti BiH. Kakve bi to imalo posljedice za samu regiju i širi međunarodni kontekst?

16 O tome da kod srpskog i hrvatskog naroda u BiH postoji psihološka spremnost za nastanak gore navedene, donedavno teško zamislive suradnje svjedoči primjerice to da su upravo hrvatski glasovi presudili da u anketi Večernjeg lista (bosanskohercegovačko izdanje) Milorad Dodik bude proglašen osobom godine u veljači 2007. Ponajprije zbog svoje, u siječnju iste godine izražene podrške ideji uspostave hrvatskog entiteta u BiH. Vidjeti: HKV, 13. veljače 2007.

17 Dragan Čović predsjednik HDZ-a BiH tj. vodeće stranke među bosanskohercegovačkim Hrvatima, iskazanu spremnost za priznavanjem postojećih entitetskih linija obrazložio je početkom 2008. godine na sljedeći način: „Proteklih godina sam slušao previše onih koji su tako slatkorječivo pričali o Brodu, Derventi i tim prije rata većinskim hrvatskim područjima. S pravom su ukazivali na nepravdu iz Daytona i sasvim je ispravno, odnosno moralno razmišljati na taj način. Zato ne želim reći da se bilo čega odričem. Politika je međutim sredina, ono što je provedivo i realno. Mi sada nastojimo izmijeniti dvoentitetsku arhitekturu zemlje za što nam je potrebna dvotrećinska potpora svakoga naroda u Parlamentu (...) Možemo se držati i onoga što je idealno rješenje za BiH, pa slijedećih 50 ili 100 godina čekati da se to dogodi. No hoće li tada i ovo Hrvata što ih je ostalo i živi u BiH, ostati ovdje“ (Večernji list, 13. siječnja 2008.).

4. Zaključak: složeno uređenje preduvjet stabilnosti Bosne i Hercegovine

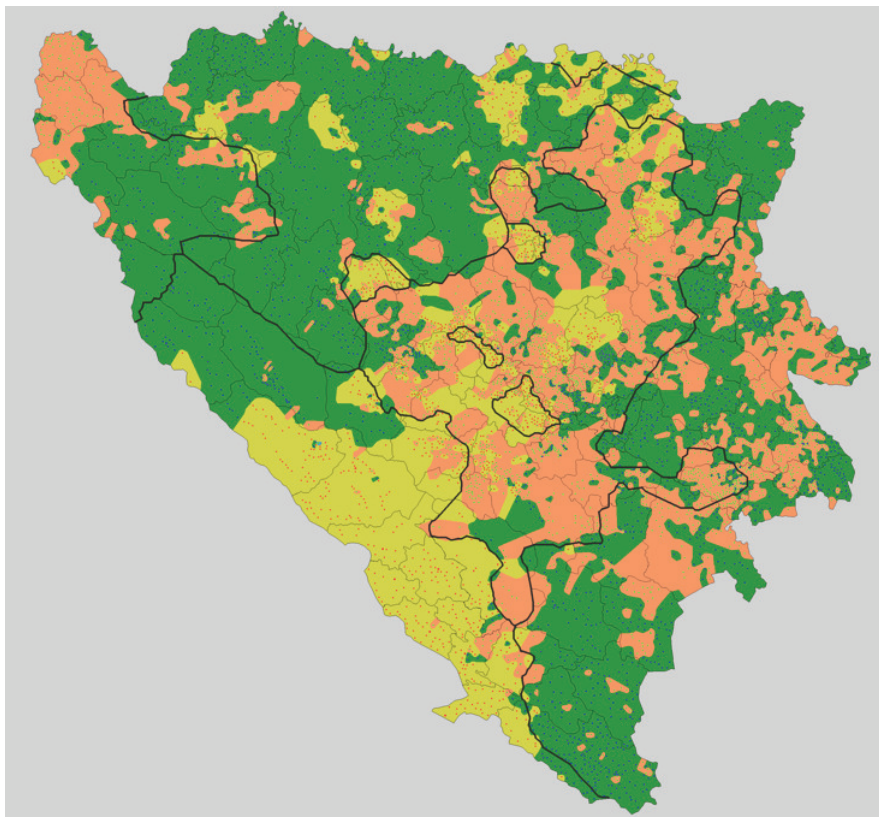
Podrškom unitarnoj Bosni i Hercegovini međunarodna zajednica neće ostvariti cilj zbog kojeg se i uključila u bosanskohercegovačke političke prilike, odnosno neće razriješiti bosanskohercegovačke (među)nacionalne odnose a time niti uspostaviti funkcionalnu i stabilnu Bosnu i Hercegovinu. Takva BiH može proizaći samo iz složenog ustroja dakle onog koje bi se temeljilo na kompromisnim rješenjima te uvažavalo pozicije i interese sva tri bosanskohercegovačka naroda. Do takvog uređenja, koje bi svakom od naroda omogućilo da zadrži ili da ima izvjesnu teritorijalnu autonomiju, može doći i bez međunarodnog angažmana. No u tom slučaju, sukladno dosadašnjim iskustvima i postojećim prilikama, teško da bi odgovarajuće rješenje moglo proizaći iz dogovora predstavnika samih bosanskohercegovačkih naroda. Zapravo, on bi mogao uslijediti tek nakon dugotrajnog političkog a nije nemoguće zamisliti i oružanog odmjerenja snaga unutar BiH. S tim u vezi, zasigurno bilo bi poželjnije da međunarodna zajednica iskoristi svoje mogućnosti te pripomogne da BiH na što bezbolniji način dobije odgovarajući ustroj.

Primjereno uređena BiH brzo bi pokazala smislenost postojanja te vlastitu samoodrživost. Ako bi u njoj bila osigurana nepovredivost, uvjetno rečeno etničkih jedinica te statusa brojčano manjinskih naroda, ne bi bilo bitnih prepreka da je ti isti narodi ne dožive kao vlastitu domovinu te da ne razviju određeni oblik bosanskohercegovačkog patriotizma. Stabilnost BiH najviše bi koristila njenim narodima s obzirom da bi im omogućila da se usredotoče u razvojno bitna pitanja. No poseban značaj imala bi i za neposredno bosanskohercegovačko susjedstvo. Neriješenost nacionalnih odnosa u Bosni i Hercegovini „uvlačila” je Hrvatsku i Srbiju u bosanskohercegovačka politička zbivanja, generirala hrvatsko-srpski konflikt i u konačnici slabila sveukupne pozicije tih dviju zemlja. Kako se takvo što ne bi ponovilo upravo bi Hrvatska i Srbija, zbog svojih pojedinačnih i zajedničkih interesa trebale pružiti punu podršku opstojnosti i cjelovitosti BiH u kojoj bi bio zajamčen subjektivitet hrvatskog i srpskog naroda.

Kada bi unutar međunarodne zajednice postojala spremnost za povratak racionalnom i korektnom razrješenju bosanskohercegovačke problematike, kakvo je očitovano davne 1992. ponudom Cutileirova plana, njeno bi djelovanje zasigurno moralo uključiti pokušaje kojima bi se razjasnilo da složeni ustroj ne znači cijepanje BiH te da nije usmjereno protiv bošnjačkih interesa, niti je proizvodom kakvog protumuslimanskog raspoloženja. Naprotiv, da podrška takvom uređenju proizlazi iz toga što u Bosni i Hercegovini uz Bošnjake i druga dva naroda imaju jednak ustavni status. Ta podrška također proizlazi iz činjenice da su ti narodi predstavljali približno polovicu bosanskohercegovačkog stanovništva dok su njihovi etnički prostori zauzimali izrazitu većinu bosanskohercegovačkog teritorija. U cilju promidžbe i etabliranja adekvatnog složenog ustroja valjalo bi naglašavati da se tek putem kompromisa može iznaći trajno rješenje za Bosnu i Hercegovinu i za pozicije bošnjačkog naroda unutar nje. Ujedno, da je u interesu samih Bošnjaka da s Hrvatima i Srbima, koji su općenito daleko brojniji i koji posve „okružuju” bošnjačku etničku formaciju žive u miroljubivoj koegzistenciji. Nadalje, da složeni ustroj podrazumijeva opstojnost BiH i da tek ono omogućava da njena cjelokupna prostornost, upravo zbog uvažavanja hrvatskih i srpskih pozicija postane funkcionalnim egzistencijalnim okvirom bošnjačke zajednice. S tim da bi se bošnjačka, uvjetno rečeno apsolutna, vlast fiksirala unutar okvira bošnjačke jedinice unutar BiH.

Svakako da zapadnim državama koje „u ime” međunarodne zajednice imaju dominantan utjecaj na prilike u BiH nije nimalo jednostavno preoblikovati ona gledišta i stavove kojima je i omogućeno djelovanje na unitarizaciji. Dovedi u pitanje ta gledišta i stavove znači suočiti se s optužbama za „izdaju” i razbijanje BiH, za podrivanje bosanskohercegovačkog suživota, za protumuslimansko djelovanje, itd. No, domet takvih kvalifikacija moglo bi se minimalizirati znatnijim uključivanjem odgovarajućih stručnjaka iz islamskih zemalja u pokušaje koji bi vodili stabilnoj, složeno ustrojenoj BiH. Njihova, očekivano objektivna argumentacija ne bi se mogla olako diskvalificirati trivijalnom političkom propagandom koja također stoji na putu harmonizaciji bosanskohercegovačkih etničkih odnosa, a time i stvaranju uvjeta za ukupni napredak BiH.

Zemljovid 1. Etnička karta Bosne i Hercegovine (1991). i njena unutarnja podjela na prostore pod kontrolom HVO-a, Armije BiH i VRS-a (1995./1996.)

Izvor: zemljovid izradio autor prema podacima u: Crkvenčić-Bojić, 1995.

Napomena: sive crte: vanjske granice BiH i granice općina (1991.), točke: naselja unutar BiH, žuto: hrvatski etnički prostori, narančasto: bošnjački etnički prostori, zeleno: srpski etnički prostori, masne crte: crte razgraničenja.

Bibliografija

- Crkvenčić-Bojić, J. (ur.) (1995): *Stanovništvo Bosne i Hercegovine: narodnosni sastav po naseljima*, Zagreb: Državni zavod za statistiku
- Državni zavod za statistiku Republike BiH (1994): *Građani Republike BiH na privremenom radu: boravku u inostranstvu*, Sarajevo: Državni zavod za statistiku Republike BiH
- Filandra, Š. (1998): *Bošnjačka politika u XX. stoljeću*, Sarajevo: Sejtarija
- Filipović, M. (2000): *Bio sam Alijin diplomata*, knjiga 1., Bihać: Delta
- Holbrooke, R. (1998): *Završiti rat*, Sarajevo: TDK Šahinpašić
- Informator (1974): *Ustavi i ustavni zakoni*, Zagreb: Informator
- Izetbegović, A. (2001): *Sjećanja*, Sarajevo: TDK Šahinpašić
- Mrduljaš, S. (2009a): Prvi međunarodni pokušaj unitarizacije Bosne i Hercegovine: Vance-Owenov plan (2. siječnja 1993.), *National Security and the Future*, 10 (2) 117-150
- Mrduljaš, S. (2009b): Prostorno-demografsko određenje etničkog i političkog pojma Bosanske Posavine, *Nova prisutnost*, 7 (1) 85-109
- Nobilo, M. (2000): *Hrvatski feniks: diplomatski procesi iza zatvorenih vrata 1990.-1997.*, Zagreb: Globus
- O'Ballance, E. (1995): *Civil War in Bosnia 1992-94*, Basingstoke i New York: Macmillan Press, St. Martin's Press
- Owen, D. (1998): *Balkanska odiseja*, Zagreb, Hrvatska sveučilišna naklada, Hrvatski institut za povijest
- Petrović, Ž. N. (ur.) (2010.): *Zbornik radova : Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, Beograd: ISAC Fond
- Reljić, D. (2009): Zapadni Balkan u trouglu SAD-EU-Rusija, *Međunarodna politika*, 60 (2) 17-25
- Sfetas, S. (2010): The Balkans today: Between the European integration and the American-Russian antagonism, *Review of International Affairs*, 61 (1) 30-53
- Službeni list SR BiH (1990): *Amandmani LIX-LXXX na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine
- Valenta, A. (1991): *Podjela Bosne i borba za cjelovitost*, Vitez: HKD „Napredak“
- Vukadinović, R. (2008): Američko-ruski odnosi i NATO, *Međunarodne studije*, 8 (2) 29-50

Dnevni listovi i mrežne stranice

HDZ BiH – Organizacija za Brčko distrikt, <http://www.hdzbrcko.org/vodstvo/item/98-nacela-ustava-bosne-i-hercegovine.html> (22. studenog 2013.)

Hrvatsko kulturno vijeće, <http://www.hkv.hr/vijesti/bih/422-m-dodikosoba-godine-po-izboru-itatejlabosanskohercegovakog-izdanja-veernjeg-lista.html> (22. studenog 2013.)

<http://eizbori.com/> (22. studenog 2013.)

<http://poskok.info/wp/?p=24494> (22. studenog 2013.)

<http://www.vijesti.ba/vijesti/bih/118490-Izetbegovic-nastala-agresijom-genocidom.html> (22. studenog 2013.)

Jutarnji list, <http://www.jutarnji.hr/template/article/article-print.jsp?id=240339> (22. studenog 2013.)

Nova TV – Blog.hr, <http://blog.dnevnik.hr/print/id/1623152475/kako-2001-tako-i-danas.html> (22. studenog 2013.)

Slobodna Dalmacija, 20. ožujka 1992; 26. ožujka 1992; 03. studenog 2007; 17. studenog 2007; 17. siječnja 2008., <http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20080117/bih02.asp> (22. studenog 2013.)

Večernji list, <http://crocc.org/hrvatski/news/print.asp?id=9786> (22. studenog 2013.)

Causes of International Ineffectiveness in Bosnia and Herzegovina (1992-2014)

SAŠA MRDULJAŠ

Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Branch Section, Split
sasa.mrduljas@pilar.hr

The engagement of the international community in Bosnia and Herzegovina started twenty years ago and does not show any signs of ending. Its main goal is to create an internal polity architecture which would harmonize interethnic relations in this country and thus enable stability and prosperity. Given the fact Croats, Serbs and Muslims (Bosniaks) in Bosnia and Herzegovina had a status of constitutive, sovereign and mutually equal peoples already in the Constitution of the Socialist Republic of Bosnia and Herzegovina, this meant that a composite polity architecture should be sought. An acceptance of such a solution, which was initially manifested through the Cutileiro plan (18 March 1992), was one of the conditions on which Bosnia and Herzegovina gained international recognition. However, the echoes of Bosnian-Herzegovinian war events on the international scene have already in the second half of 1992 resulted in a strong support for a unitary Bosnian-Herzegovinian state in international circles. Attempts to impose such a concept, supported by Bosniaks and rejected by Croats and Serbs, strongly decreased the capacity of the international community to end the war. After the war, these attempts represent the main reason why the Washington-Dayton constitutional model of Bosnia and Herzegovina cannot transpose into a functional state.

Keywords: Bosnia and Herzegovina, international community, Croats, Serbs, Bosniaks